

Војно мачевање у Србији

Мачевање је одувек имало вишеструки значај за војску. Било је део регуларне борбене вештине, редовне телесне културе, али и знак официрског елитизма. У свим европским државама до почетка 20. века поред сваке касарне била је *salle d'armes*. У тим салама су официри и подофицири вежбали мачевање под надзором учитеља јер су имали обавезу и част да прођу школу мачевања, не само како би се борили у рату, већ и у двобојима.

И док се широм Европе, од времена ренесансе, поред војног мачевања развијало и цивилно, у Србији је та вештина, готово све до 19. века, задржала искључиво војни карактер. Разлог те посебности је једноставан – непрестани ратови стварали су ситуацијуу којој је потреба за војним мачевањем доминантна, за разлику од цивилног које своју сврху има тек у временима мира и просперитетног развоја грађанства, а та времена су на просторима Србије дошла историјски релативно касно.

Класично војна вештина

У почетку само војна вештина, мачевање касније постаје све популарније и у грађанству, које користи другачији начин борења. Две технике мачевања – војна и цивилна – постоје паралелно све до 19. века, када војна техника полако нестаје, јер се у војсци више не користи мач, а цивилна преузима примат.

Током старог и средњег века мач се у Европи користио искључиво војном техником, тј. на начин пригодан за борбу на бојишту, са пуно учесника а мало простора и борби, у којој се један мачеваљ бори не само са једним већ и са више противника и то сукцесивно и симултано.

Током 15. века, који карактерише успон грађанства, мач почиње да се користи и цивилном техником и то на начин прилагођен за дуел (борба без правила) или двобој (борба по прописаним правилима) два или три противника на простору који више није бојно поље већ градска улица или сала. Из цивилне технике мачевања, временом је настало сценско (позоришно, филмско и балетско) и савремено спортско мачевање.

Прва карактеристика је да се у борби користе средње тешки и тешки мачеви зато што су отпорни, чврсти, ефикасни, поуздани и намењени да парирају војној заштитној опреми (штит, кацига, оклоп...). Војник није наоружан флоретом, малим дворским мачем (шпадом), рапиром или спортским флоретом, већ витешким мачем, еспадромом, палошем, тешким рапиром, тесаком, дворучним мачем... Неки од ових мачева били су толико јаке конструкције да су се користили чак и као инжењеријске алатке.

Друга специфичност војне технике мачевања је нагласак на сечењу. Док је бодно оружје идеално за дуел и двобој, оружје за сечење је технички погодније за масовну борбу, јер је зона дејства оштрице замахом шира, а вероватноћа погоotka већа. Секући, мач може једним покретом нанети повреду чак и по више противника истовремено и може се одмах затим користити за напад и одбрану без заостајања. У ту сврху користили су се и увежбавали највише кружни и полукружни ударци (мулинеги) велике ширине и снаге, замасима из лакта, рамена, торза или чак целог тела (дворучни мач) за разлику од цивилног мачевања, у коме се покрети изводе из шакe.

Такође, док је у борби бодним оружјем потребно време да се након изведеног бода оштрица извуче и усмери у другог противника како би му се нанео (убод, а што је у метежу и коњичкој борби било немогуће, код оружја за сечење није случај). Оно наноси посекотину и одмах након тога спремно је за нови замах и сечење.

Трећа карактеристика је често коришћење ескиважа, полуокрета и окрета, пошто се противници током борбе у метежу налазе на свим странама. То, међутим, није случај у спортском мачевању, посебно са приближавањем 18. веку, када мачевање постаје линеарно (напред-назад).

Четврта карактеристика је недостатак правила у војном мачевању које, у очувању сопственог живота и победе над непријатељем, дозвољава све, док се у двобоју или спортској техници мачевања борба одвија у границама прописаних правила. Док у двобојном и спортском мачевању треба мислити само на врх и оштрицу мача противника, у војном се мора мислити на њих али и на гарду (која разбија лице), јабуку (која ломе кости), другу руку (која склања, хвата, изводи по-

лу-ге, разоружава, наноси ударце) и ноге противника (које ударају или саплићу).

Пета карактеристика је блиска борба. Док војници више секу, а цивили боду, први у борби теже блиској борби а дуги дистанционој тј. први желе да нанесу погодак „прса у прса“ а други са даљине. Још је Силвер, енглески теоретичар мачевања у 16. веку, написао да се учење мачевања рапирима своди на „боцкање“ које човека у борби чини несигурним и плашљивим, а у ратовима slabим и некорисним.

Шеста карактеристика је превладавање инстинкта, интуиције и увежбаности у војном мачевању, док се борба у двобоју или дуелу заснива на тактизирању, одмеравању, посматрању, промишљању и истраживању противника како би се пронашла и применила адекватна тактика. Мачевање у великој групи, у којој се наносе ударци и изводе одбране у разним правцима, не оставља време за проучавање противника, а још мање за промишљање и тактизирање. ■

Војно мачевање у Србији

Српско средњовековно војно мачевање достигло је своју ренесансу у време деспота Стефана Лазаревића, који је у средњовековном Београду, у склопу војне реформе, 20. септембра 1397. формирао и прву градску војну посаду коју су чинили војници – први невитезови обучени да се боре мачем у војном поретку и техником прилагођеном метежу.

Доласком Турака на ове просторе равни европски мачеви су за један веома дуг период замењени кривим сабљама и јагаганима, а вежбање мачевања више није била ствар организованих војних вежби, већ потајног преношења вештине с оца на сина и по предању као део мушког породичног васпитања.

Српски витезови

До краја 13. века српска витешка војска користила је тешки једноручни витешки мач, а од 14. века и тешки дворучни – тврђавски мач (типично војничко оружје широм Европе).

Српско средњовековно војно мачевање достигло је своју ренесансу у време деспота Стефана Лазаревића, који је у средњовековном Београду, у склопу војне реформе, 20. септембра 1397. формирао и прву градску војну посаду коју су чинили војници – први невитезови обучени да се боре мачем у војном поретку и техником прилагођеном метежу.

Пропашћу српске средњовековне државе и доласком Турака на ове просторе нестају српска витешка војска и војно мачевање, од кога остаје само хајдучко, које је било више оријенталног, но европског типа, а када је реч о учењу, више импровизација него вештина.

Код Срба, војно мачевање први пут се појавило још у доба витештва и то као део борбене вештине у витешкој војсци. Витезови су, као саставни и елитни део средњовековне војске, били увежбани и припремљени не само за коњичку битку мачем и копљем, већ и за блиску борбу у метежу.

На тај начин док се на простори-ма Европе рађа грађанство (па и грађанске технике мачевања) у освојеној Србији, Османлије сасвим заустављају и затиру такве токове, због чега се не појављује ни грађанско мачевање, чак ни у заметку, све до 19. века.

Вештина војног мачевања, након пада српске деспотовине, поново, као регуларни део војне обуке, почела је да се примењује, изучава и увежбава у току последњег рата између Аустрије и Турске. Тада су фрајкори, српски добровољци који су на страни Аустрије учествовали у ратовима против Турске 1788–1791. године, у оквиру аустријске војне обуке стекли основна знања из вештине борбе хладним и ватреним оружјем, а реч је била о немачко-аустријској техници војног мачевања.

Касније, у периоду све интензивнијег распада Османлијског царства оснива се „српска нахијска војска“. Била је то српска војна организација на

цивилну наоружану формацију. Реч је о Милицијској (Народној) коњици која је била подвргнута војној обуци („егзерциру“) и поседовала је све елементе војничког устројства. Милицијска коњица била је, очито, организована да би одржавала ред у устаничкој војсци, слично војној полицији у данашњем смислу, и наоружавана је највећим делом јатаганима и копљима, а ређе сабљама.

Те „војнике“ (пандуре) обучавали су „вешти који су егзерцир знали још од прве војне – Фрајкора“, старешине Мустафа-пашине „нахијске“ војске и Срби официри који су из Аустрије прешли у Србију како би се борили против Турака. У том смислу раније учешће Срба уз организовану аустријску војску, у рату против Турске, у коме су многи добили чак фрајкорске чинове (Карађорђе – стражмештер, Сима Марковић и Милоје Тодоровић – каплари) имало је огроман значај у каснијем периоду. Но, таквих вештих људи у војној обуци и мачевању ни-

ствовали у борбама за Београд. Он ће бити први руски војни представник у побуњеној Србији.

Почетком 19. века и развојем ватреног оружја у Европи, хладно оружје постаје помоћно – споредно па такав статус добија и сабља (мач се у том периоду у Србији није користио). Тада су сабље сматране основним атрибутом сваке коњице. Међутим, с обзиром на то да у Србији тада нису постојали услови за развијено коњарство, коњици није придаван значај какав је она у то време имала у Европи. У складу са тим и сабљама није придаван значај, па ни мачевању сабљама, као што је то било у другим земљама Европе. Оружје које се највише користило и набављало било је ватрено а од хладног – јатаган. Из тог разлога народна „војска“ углавном је била наоружана јатаганима. Тако се у Србији готово равноправно употребљава и ватрено и хладно оружје, а често и више хладно но ватрено, а међу хладним највише јатаган.

нивоу нахије која је имала подршку султана и борила се против турских ајана који су харали Србијом. Турска регуларна власт наоружавала је ту малобројну и слабо обучену народну „војску“ јатаганима, пушкама и пиштољима. Осим тога, тим Србима је повремено давана и турска војна обука у мачевању. Техника мачевања коју су користили Срби из нахијске војске била је мешавина турске и хајдучке.

је било довољно. Зато је крајем исте године Карађорђе упутио једну делегацију, са Матијом Ненадовићем на челу, у Русију с молбом да се у Србију пошаљу руски официри који ће „вежбати српску војску“. Везано за ову молбу тек крајем 1805. године у Београдску нахију доћи ће руски поручник Иља Федорович, касније капетан, Беј Новокрштени, који ће активно изводити обуку војника који су уче-

Обука регуларне војске

Оснивањем српске регуларне војске кнез Милош чврсто је успоставио и егзерцир у њој. Првих година обука је реализована по узору на аустријску војску, што је разумљиво с обзиром на то да су први егзерцир-мајстори дошли из аустријске војске. Најпознатији официри који су се као „егзерцир-мајстори“ истакли при обуци војника су били Дамњан Глумац, Михаило Павлов, Илија Момировић, Константин Хранисављевић, Иван Даниловић и Стефан Хркаловић.

Из докумената од 1826. године види се да су егзерцир-мајстору Дамјану Глумцу била потребна два до три месеца обуке да од најспособнијих среских капетана начини официре! Кад је реч о мачевалачком оружју, сабље почиње добијати све више на зна-

Егзерцир устаника

Први прави војни егзерцир устаника, па и основне вежбе у војном мачевању, почеле су у зиму 1804. године, и то под Београдом, у војсци која га је опседао. Од најбољих представника народне војске Карађорђе је 1804. године организовао прву српску регуларну не-

Карађорђеви мачеваоци

Крајем 1808. и почетком 1809. године, само четири године од избијања устанка, према одлуци Правитељствујућег савета и наредби војводе Карађорђа Петровића, у Србији се оснива прва регуларна војска. Она је поседовала све атрибуте војне организације, који су обухватили и редовну обуку у мачевању.

чају. Кнез Милош је као знак одликовања предао сабљу рађену код домаћих мајстора и немачком барону Хердери, кад је овај посетио Србију. Такав смисао имала је и сабља украшена брилијантима, коју је султан Махмут Други припасао кнезу Милошу у Цариграду 1835. године. У то време у Србији се све више додељују сабље и као знак чина. Прве сабље додељене су официрима кнежеве гарде. Они су се и обучавали у мачевању сабљама. До тада је сабље носио само најужи круг службеника око кнеза Милоша.

За припремање официрског кадра кнез Милош Обреновић „устројио“ је у Пожаревцу 25. априла 1830. „Гвардијску школу“, у којој су гардисти добијали војну обуку (теоријску и практичну). Те године у Србију је дошао и капетан Михаило Павлов, Рус. Он је увео руски егзерцир у српску војску. У ову школу било је уписано 150 кадета, отреситих сеоских младића, који су пре подне учили основе писмености, а поподне војне науке и вежбања. Из те школе у другој половини 1833. године у Крагујевцу је било сакупљено 30 младића изабраних за војну обуку у Русији. Тада је „изабрано од сваког рода оружја по десет питомаца“, дакле и за сабљу. Са њима је, као њихов предводник, ишао и Тома Вучић. Многи од питомаца тамо су савладали вештину руске технике „фехтовања“ коју су касније пренели и раширили у Србији. Од тих првих питомаца најпознатији је био Никофије Поповић који је знатно допринео обуци мачевања у војсци као егзерцир-мајстор.

Руско флехтовање

Од повратка првих питомаца из Русије све више се уводи руска војна и мачевалачка техника. У наставном плану школе („Књажевске академије“) од 15. децембра 1837. било је предвиђено да се предаје у првој години: хри-

шћанска наука, свеопшта историја, математика, географија, француски језик, немачки језик, писање, цртање, играње, борење или фехтовање (мачевање) и егзерцир. Међутим, нису сви предмети били предавани. Услови за рад академије били су веома лоши. Не само да је смештај био очајан већ и за многе предмете није било учитеља. Тако у почетку није предавано ни борење пошто није било опреме за мачевање. Ову констатацију потврђује и Стеван Хркаловић који 20. новембра 1837. доставља кнезу Милошу Обреновићу план предмета који треба да се уче и потребе у наставном кадру, а међу њима и требовање за једног наставника који би предавао француски језик и фехтованије „ако би се сирјеч целъ ова у једној особи постићи могла“ („Ако би било могуће ова оба у једној особи постићи“).

У последњем периоду рада школе ипак је, без обзира на све, мачевање изучавано као предмет, што се види из податка да су у оставштини Војне школе, која је затворена у јуну 1838. године, били и реквизити и опрема намењени обуци у мачевању. Ово је уједно и први званични документ који говори о постојању одређених врста и количина мачевалачке опреме у војном школству.

Престанак рада Војне школе временски се поклапа и са отварањем највише школе у Кнежевини Србији – Лицеја у Крагујевцу, који је, доласком кнеза Милоша Обреновића, постао престони град, 1838. године. У Крагујевцу је тада отворен и Лицеј. Државни кругови су, с тим у вези, желели да наставе и традицију Велике школе везану за мачевање као предмета у њој

Топчидерски мачевоци

У Топчидери је још 1833. године био смештен књажевско-гардијски коњички ескадрон. Он је био комплетно наоружан сабљама за случај коњичке битке и јатаганима за случај пешачке борбе. У Београду је била смештена и пешачка гарда као део регуларне војске Кнежевине Србије. Сви они су морали имати редовни војни егзерцир и вежбе у мачевању.

Војска је, међутим, имала и свој посредан удео у организовању мачевања у Србији. Тако је у подељеном Београду 1845. године омладина у очекивању нових ратова против Турака била нарочито заинтересована за мачевање. С тим у вези су ученици Милован Јанковић, Јеврем Грујић, Милош Петровић, Петар Протић и десетак других, тадашњег петог и шестог разреда Београдске гимназије „основали Душанов полк“ у оквиру ове организације вежбао се егзерцир и војне вештине (па и мачевање) на Ташмајдану, Сењаку и Лаудановом шанцу.

Самичних, самосталних организација као „Душанов полк“ у Београду је било још. У њима су београдски ученици независно од законских прописа самоницијативно вежбали егзерцир и мачевање. Дечаци, ђаци и студенти су се после наставе окупљали у ђачке легије, чете и стројеве и по узору на војску вежбали све војничке вештине, па и мачевање. Највише ће их бити између 1850. и 1865. године, када су у реализацији тих активности имали подршку командног кадра стајаће војске који им је давао дрвене пушке и сабље, а често и помагао у учењу борбених вештина.

Мачевање, Таја Јовановић

Усовишовање у иностранству

Један од најистакнутијих српских мачевалаца, касније и члан Комитета за полагање завршног испита у Официрској школи борења, капетан Драгомир Т. Николајевић упућен је 1902. године на усавршавање у Француску у Војну академију Жоанвил ле Пон (Joinville-le-Pon) у близини Париза. Ту познату академију је 1852. године основао шпански пуковник, емигрант Амрос, као централну гимнастичку војну школу у којој се поред гимнастике учио и мачевање.

Капетан Николајевић остао је на студијама две године и стекао диплому професора мачевања, рвања и бокса. По повратку у Београд постављен је за наставника борења другог курса Официрске школе борења.

Први Србин који је стекао страну диплому са звањем професора мачевања послат је 1910. године поново у Париз ради сакупљања литературе потребне за писање књига о спорту и физичкој култури. По повратку из Париза он је, за потребе Војне академије, написао 12 уџбеника о 12 спортских грана. Два уџбеника, за бокс и рвање, издата су док је осталих десет, међу којима је било и мачевање, у рукопису, са реверсом, предато у Државну штампарију у Београду. Сви ти рукописи, па дакле и прва књига о мачевању у Србији, уништени су пре штампе и објављивања за време Првог светског рата!

У иностранству су се у мачевању обучавали и други српски официри. Тако су дипломе двегодишње школе за гимнастику и мачевање *Militär-Fecht und Turnlehrer* у Аустрији, у Бечком Новом Месту стекли: Александар Ј. Јосифовић, пешадијски пуковник, Боголуб Динић, пешадијски пуковник, Душан Ј. Гложански, инжењеријски пуковник... У тој школи, која је била на веома добром гласу, образовали су се војни и цивилни учитељи гимнастике и мачевања не само земаља Аустроугарске монархије већ и осталих европских земаља.

„да се сваки Србин без разлике фехтовањем упражњавати може“.

Војска је у свим тим подухватима увек имала своје место. У том смислу покренута је и иницијатива да се мачевање омогући и ученицима Лицеја, макар факултативно. „Попечитељство просвештенија“ упутило је, тако, 18. августа 1839. „Попечитељству внутренних дела“

следећи допис од Стефановић Стефана Тенкеа:

„... Попечитељство внутренних дела, званично упитати, находе ли се у војеном магацину правитељством нужна к тому орудија, као дрвене пушке, рапири, рукавице и проч, која ако се находе, нека изволи Попечитељство ово о количеству таково известити...“

Попечитељ внутренних дела, полковник кавалер Ђорђе Протић обавестио је Лицеју 9. септембра 1839. године „... да се по известију Главног Војеног штаба у магацину Војеном налазе 10 комада рапира, 4 пршњака од коже, 4 капе од жице исплетене и 8 комада рукавица...“ (флорети, грудњаци, маске и мачевалачке рукавице). То је, иначе, она иста опрема која је пописом констатована након затварања Војне школе.

Попечитељ унутрашњих дела препоручио је 29. септембра 1839. Главном војном штабу „да сва она к гимнастическом упражњенију нужна орудија“ преда Попечитељству просвештенија.

Очито да војска у том периоду није имала школованог учитеља мачевања који је могао држати часове мачевања у Лицеју пошто је предложено да привремено, „док се не би за то нуждни у овом вежеству искусни мајстор набавио, за које је Ректорат већ нуждне корачаје учинио“ фехтовање предаје помоћник начертанија Никола Петровић који „доста прилична вежества у фехтовању има“, и који ће фехтовање предавати „драговољно и без икакве надокнаде“.

О недостатку мачевалачког образовног кадра у то време говори и документ кога је послао Атанасије Николић,

Шт. Стефановић Стефан Тенкеа
кавалеру Ерцхерцогу Александру од 18. сеп. 1839. године. Упућено је у магацину војеном, да се по известију главног војеног штаба у магацину војеном налазе 10 комада рапира, 4 пршњака од коже, 4 капе од жице исплетене и 8 комада рукавица. Попечитељство внутренних дела упитати, находе ли се у војеном магацину правитељством нужна к тому орудија, као дрвене пушке, рапири, рукавице и проч, која ако се находе, нека изволи Попечитељство ово о количеству таково известити...“

Попечитељ војне школе
Никола Петровић

дејствителни професор математике, земљописа и начертанија, ректор Лицеја, и у коме је известио Попечитељство просвештенија 9. марта 1840. године „... да се извесни Антоније Ени, кадет фелдвел у Аустријској регименти Ерцхерцога Леополда Но. 53, који фехтовати зна сабљом, са шпадом и бајонетом врло добро, и био је через две године у истој Регименти и Мајстор фехтовања; прекрасно цајхнује, плива и волтижира: говори Српски, Немачки, Талијански и Мађарски совершенно, решио амо за мајстора фехтовања доћи. Моли да му се одговори да ли би могао бити примљен за учитеља фехтовања и колика би му била плата, да би могао потражити отпуст из Регименте“.

Војска је, међутим, имала и свој посредан удео у организовању мачевања у Србији. Тако је у подељеном Београду 1845. године омладина у очекивању нових ратова против Турака била нарочито заинтересована за мачевање. С тим у ве-

зи су ученици Милован Јанковић, Јеврем Грујић, Милош Петровић, Петар Протић и десетак других, тадашњег петог и шестог разреда Београдске гимназије „основали Душанов полк“ У оквиру ове организације вежбао се егзерцир и војне вештине (па и мачевање) на Ташмајдану, Сењаку и Лаудановом шанцу.

Сличних, самосталних организација као „Душанов полк“ у Београду је било још. У њима су београдски ученици независно од законских прописа самоиницијативно вежбали егзерцир и мачевање. Дечаци, ђаци и студенти су се после наставе окупљали у ђачке легије, чете и стројеве и по узору на војску вежбали све војничке вештине, па и мачевање. Највише ће их бити између 1850. и 1865. године, када су у реализацији тих активности имали подршку командног кадра стајаће војске који им је давао дрвене пушке и сабље, а често и помагао у учењу борбених вештина.

Мачевање у Артиљеријској школи

Кнез Александар Карађорђевић одобрава, 19. марта 1849, оснивање Артиљеријске школе. Први управитељ Артиљеријске школе је био Чех Фрањо Зах. У почетку су у школу примани младићи без пријемног испита и конкурса, а касније само на основу конкурса. Према „устројенију“ ове школе, у Артиљеријској школи телесно вежбање било је основни вид стицања физичке спретности. То довољно показује и дугачак списак наставника који су у 19. веку предавали гимнастику, борење (мачевање), пливање и јахање. Мачевање је, као први, предавао Чех Јован Замастил, само седам месеци по оснивању Артиљеријске школе.

Да је у Артиљеријској школи стручан рад у телесном вежбању и мачевању имао значајно место говори и податак да су многи цивили овај предмет полагали не би ли добили потребно сведочанство о звању вештине. Тако је и Петар Предраговић, писац првог уџбеника за наставу гимнастике, који је кратко време предавао гимнастику и фехтовање у Артиљеријској школи у Београду, на испиту морао раније осведочити своје способности за практично предавање гимнастике и борења.

Од оснивања Артиљеријске школе 1850. године, до њеног преименовања у Војну академију, 1880. године, мачевање су предавали и вежбали контрактурални (уговорни) учитељи мачевања, иначе питомци школе: Јован Замастил Чех, Ђоре Марковић Кодер и Предраг Предраго-

вић, учитељ гимнастике и мачевања од 1861. до 1862. године. Последњи у низу био је Ферђо Михоковић, пешадијски мајор, стални учитељ мачевања од 25. априла 1863. до 18. јануара 1880. године.

Ђачки мачеваоци

О ђачком мачевању кроз игру пише и Владан Ђорђевић у својим „Успоменама“, у којима каже како је 1856. године као ђак другог разреда гимназије становао на Врачару где је била стационирана војска. Убрзо се спријатељио са војницима који су му начинили дрвену сабљу и пушку са којима је он у дејој чети „деклмирао иза шпиталске оgrade кад год није било наставе, а редовно четвртком после подне“. Везано за те вежбе забележио је и један интересантан детаљ. Када су неки потпуковници излазили из кафане „Златна рупа“. „Ја командујем Смирно! К рамену! Пред прси! и сучем своју дрвену сабљу па им изађем на рапорт.

Јесу ли се смејали господа потпуковници?

„Јок, што да се смеју? Они примише мој рапорт, па онда прегледаше моју чету и рекоше да су задовољни, а ми сви у глас Ради старати се!“

Оснивања Војне академије

Артиљеријска школа 1880. године мења свој назив у Војну академију, која има два степена. Нижа је трогодишња официрска школа универзалног типа, ко-

Официри Артиљеријске школе

Сл. 34. Заштита левог бока.

Сл. 35. Заштита десног бока.

ја даје војничку спремност за официре свих родова војске, док је Виша двогодишња и специјализована за генералштабне, инжењеријске и артиљеријске официре.

По Закону о устројенију Војне академије, од 1880. године, наставни план у Нижој школи имао је 22 предмета, уз још пет „факултативних“ и то јахање, вожење, гимнастику, борење (мачевање) и пливање. Мачевање се учило теоријски и практично у првој години, а од 1921. године у другој и трећој години, али само у Нижој школи, док је у Артиљеријској школи фехтовање било у програму четири године.

Мачевање ће постати редован предмет и у Административној војној

школи која ће касније добити име „Интендантска академија“.

Од када је прва генерација Артиљеријске школе завршила школовање многи од официра били су ангажовани и по осталим грађанским школама као наставници војног вежбања и мачевања. Војска је свесрдно помагала разних спортских друштава уступајући простор за мачевање у слободним терминима. Тако су се часови мачевања за цивиле одржавали три пута недељно у Војној академији. На Војној академији часове за цивиле (највише чланове „Првог београдског друштва за гимнастику и борење“) држао је Ферђо Михоковић, пешадијски мајор, стални учитељ мачевања на Војној академији, од 18. јануара 1880. до 19. новембра 1887. године.

У Београду у периоду од средине 19. века, па до средине 20. века, главни и највећи носилац професионалне едукације у мачевању била је војска која се искључиво обучавала у војном мачевању. Тада је доста учитеља мачевања (само Војна академија у Београду имала је у периоду

од 1850. до 1941. године њих 17) школовано о државном трошку у земљама западне Европе. Они су стекли дипломе великих европских центара мачевања као што су: Join - Ville le Roi i Militar - feht und Turnlehrer institut. Сви учитељи и њихови ученици официри углавном ће организовати наставу мачевања не само у војним већ и готово свим цивилним школама у Београду. Тако је већи број војних лица био ангажован у управама појединих мачевалачких друштава, а дешавало се да су наставници мачевања у Војној академији бесплатно вежбали мачевање у грађанским мачевалачким друштвима, као и то је то случај са Фердом Миоковићем који је три пута недељно вежбао у Првом београдском друштву за гимнастику и борење.

Војне академије у Београду, или било којег војног депoa, тражила је школске 1878/79. године и Учитељска школа у Београду. На списку се тада нашло: седам комада сабљи за борење, четири комада рапира за борење, две велике маске за лице, две мале маске за лице, две велике рукавице за сабљу, две мале рукавице за рапире.

„Ове ствари не морају бити нове, могу подмирити потребу и као половне, ако су читаве и солидно начињене.“

Министар просвете замолио је 18. септембра 1878. војног министра да нареди да се тражена позајмица ових ствари учини Учитељској школи.

Официрска школа борења

Непосредна близина Аустрије и Мађарске и школовање српских официра и младежи у земљама Европе одразило се и на мачевање у Краљевини Србији. Тако је долазак Белгијанца Шарла Дусеа у Београд представљао преломни тренутак значајан за повратак правој вештини европског, модерног мачевања у Србију 19. века.

О Дусеу се зна да је 1889. године завршио, као први у рангу, Мачевалачку академију у Бриселу. На позив турске владе отишао је у Истанбул, где је био ангажован за учитеља борења у Војној академији Турске. Ту се већ исте 1889. године упознаје са војним аташеом Краљевине Србије и генералштабним пуковником Светозаром Нешићем који га је наговарао да дође у Београд. На позив краља Милана Обреновића, 1891. године Дусе долази у српску престоницу, где је одмах постављен за учитеља борења у Војној академији у којој је радио све до пензионисања, 1923. године.

Пре његовог доласка у Београд мачевање се учило „по старој, односно Буршовој“ методи (тј. аустријској – „прим“ и „терц“ – методи). Дусе је модернизовао мачевање на Војној академији уневши у њега „француску школу“ и рапирну борбу која није била раније заступљена. Он је за веома кратко време окупио око себе вршне официре који су имали талента за ту вештину.

Захваљујући Шарлу Дусеу, 1. маја 1897. оснива се Борачко друштво „Српски мач“, у Београду. Било је то прво мачевалачко друштво у Београду. Од тог времена почео је организован развој мачевалачког спорта у Србији. У управи друштва налазе се и три војна лица, академца: Михајло Барјактаревић, коњички капетан, и Василије Божићаревић, артиљеријски поручник, а за председника изабран је Владимир Рајковић, артиљеријски капетан.

Шарл Дусе за потребе Војне академије 1898. године издаје књигу „Упутство за борење ножем (бајонетом)“, на 32 стране и са 25 фотографија.

За даљи развој мачевања од посебног значаја била је Официрска школа борења која је основана на иницијативу Шарла Дусеа у Београду, 1. новембра 1900. под патронатом Војне академије. Управник школе био је Дамјан Поповић, инжењеријски пуковник, а учитељ борења Шарл Дусе, са помоћницима Драгољубом Барјактаревићем и Александром Јосифовићем, пешадијским поручницима. У Официрској школи борења мачевање се вежбало веома интензивно и то од 8 до 12 часова дневно! Управници Официрске школе борења били су још генерал Тихомир Те-

Награда за најлепшу борбу

Официри српске и југословенске краљеве војске учествовали су и на многим мачевалачким турнирима који су се организовали у то време у иностранству. Тако треба споменути велики Међународни официрски мачевалачки турнир у Холандији на којем је поручник Александар Јосифовић освојио прво место у сабљи за господу официре. Српска влада је, наиме, на позив Министарства војске Холандије, поводом прославе стогодишњице рада на развоју физичке културе, послала на велики међународни мачевалачки турнир дворцу мачевалаца (оба официра): капетана Драгомира Т. Николајевића и поручника Александра Јосифовића. Турнир је одржан јануара 1907. године у Хагу. Тај турнир био је први контакт српских официра мачевалаца са иностраним такмичарима. Александар Јосифовић је у борби сабљом, између осталих, победио и Франуза Ле Сенса (сина градитеља Сведског канала).

После завршеног турнира, међу дваанаест одабраних најбољих мачевалаца, на академији у част краљице Вилхелмине, Драгомир Т. Николајевић борио се у рапиру са италијанским учитељем мачевања Цевелом. Борба је била толико лепа да је Николајевић награђен медаљом и специјалним поклоном краљице Вилхелмине.

ша Николић, један од пионира у покрету за афирмацију телесне културе, први председник Првог београдског друштва за гимнастику и борење од 16. јануара 1882. до 3. априла 1882. Као артиљеријски поручник је био на школовању у Белгији, те два пута др Владан Ђорђевић, санитарски мајор.

По завршетку двогодишњег течаја полазници су полагали завршни испит пред комисијом. Чланови испитне комисије били су официри Душан Пешкић, генералштабни мајор, и Драгомир Т. Николајевић, капетан.

Војна академија била је затворена од септембра 1912. до октобра 1913. и од јула 1914. до октобра 1919, а поново је отпочела са школовањем питомаца 1.

октобра 1919. године. За управника је постављен генерал Живко Г. Павловић 10. јуна 1919, који на тој дужности остаје до 7. октобра 1920. године.

Предмет борења (мачевање) поново предаје Шарл Дусе, сада са звањем вишег наставника борења, а на његово тражење помагао му је пешадијски пуковник Богољуб – Божа „Кент“ Динић од 1919, а хонорарно му је помагао и пешадијски пуковник Александар Ј. Јосифовић, и то од 1. октобра 1920. године. Због великог броја питомаца ангажован је и Богољуб Динић, хонорарно, од 11. септембра 1921. године.

Борење је у наставном плану Ниже школе Војне академије у првој, другој и трећој години, да би се од школске 1921/1922. године налазило само у програму у другој и трећој наставној години. Тако, Николај Азарјев, дотл. инж. арх. (Рус), резервни потпуковник 54. класе питомаца Војне академије, 24. марта 1926, у свом стану, у разговору на ту тему изјављује следеће: „... Мачевање, или борење, како се тада звало,

изучавало се на првој и другој години Ниже Војне академије и било је предмет теоретске катедре

предметне наставе. Недељно се одржавао један час од 45 минута и по

поподне. Теоретски и практично ми је предавао пешадијски пуковник Богољуб Динић. Био је диван човек. Ми питомаци смо га звали међу собом 'Божа Кент'. За време наставе били смо обучени у копоран, имали смо

маске, рукавице, сабље и флорете. У зимским месецима смо вежбали у сали, а у пролеће и јесен у двористишту Академије. Сала је била у сутурену зграде, код звона за објављивање почетка и краја наставе, а служило је и за узбуну. Прозори сале су гледали у Санаторијум 'Врачар', јер се зграда налазила на углу Немањине и Франкопанове. На часу је било присутно стотинак питомаца, тј. једно одељење...“

Пад интересовања

Иако се мачевање учило и вежбало у Војној академији у Београду још од њеног оснивања у 19. веку, мада је она дала већи број изванредних мачевалаца и учитеља мачевања, иако је председник Југословенског мачевалачког савеза био активно војно лице, пешадијски пуковник Александар Јосифовић (и сам предавач и учитељ мачевања у Војној академији), војници и официри су у највећем броју били незаинтересовани за цивилно мачевање и спортска такмичења која су се одржавала у земљи и иностранству.

Кнез Максотов, Рус који је једно време држао часове мачевања на Војној академији, путем чланка објављеног у београдском листу „Спорт“ 28. децембра 1928. године, упућује позив:

„... Позивају се сви официри који су се некад бавили мачевањем, да се поново активирају и пријаве у постојеће клубове у Београду обзиром да ће се од 23. до 25. маја 1929. године у Будимпешти одржати првенство Мађарске, у оквиру којег ће се одржати први пут после рата официрска утакмица мачевања за све официре европских држава...“ а даље се наводи да је „... слично такмичење било у Анверсу 1907. године на којем је наш борац пуковник г. Александар Јосифовић освојио првенство...“.

Али нико се није пријавио! Разлоге није тешко докучити. Официри су учили и у ратовима у којима су учествовали користили право (борбено-војно) мачевање правом сабљом а не спортско (цивилно-такмичарско) мачевање спортском сабљом или флоретом који су лагани, безазлени такмичарски реквизити (играчке). Ове две врсте мачевања се у свему технички разликују.

С друге стране спортско мачевање, које је у другим европским земљама већ ухватило замаха од почетка 19. века, није још стекло упориште и популарност у Србији и у том смислу било је страном и незанимљиво и официрима који су се већ морали по нужди службе бавити другачијом врстом мачевања.

Осим тога, постоје и сасвим приземни људски разлози. Непрестани ратови и ратно окружење (па и стална баратања сабљама у рату и у касарнама) утицали су на то да су официри своје слободно време желели да користе на начине који су далеко од свега борбеног (компетитивно-такмичарског), а у шта је спадало и мачевање. Из тог разлога у официрским домовима (само једном у данашњем простору Студентског културног центра, 24–26. мај 1935) ретко су организовали мачевалачка такмичења док је по вазда било балова, плесних школа, билијара, шаха, свирања и певања.

Овде треба додати још и то да су српски официри у то време већ увелико, у складу са општим трендовима у свим европским војскама, живели у времену повлачења и нестајања мачевања из војске тако да им је мачевалачка вештина (ма у којој форми се она појављивала) и из тог разлога бивала све више непотребна, излишна и страна.

Доказ за то је чланак Милована Ћике објављен у Југословенском спортском алманаху бр. 1 од 1931. године, а поводом горе изложене иницијативе кнеза Максудова.

„Најчуднија је појава код нас, да је разочарање наших поборника мачевалачког спорта потенцирано са стране, где се је то најмање очекивало и где се је, напротив, очекивала максимална морална помоћ, а то је потпуна индиферентност према том витешком спорту у круговима наших официра. Који су томе разлози, ми у то нећемо улазити, али би се могло констатовати, да све до данас одржане академије и такмичења у мачевању нису могле заинтересовати ни једног официра. Ради тога се и догодило, да на такмичењу за Првенство Европе за официре, које се одржало прошле године у Будимпешти, није била заступљена наша дична војска, а вероватно овако ће бити и ове године у Остенди, где се ово такмичење приређује под покровитељством белгијског краља Алберта.“

О залагању војног руководства за мачевање, а у вези са незаинтересованошћу официра за ову вештину у периоду тридесетих година 20. века, говори више аката на ту тему. Тако, госпо-

дин министар војске и морнарице у наређењу Пов.Бр. 8434/34. године у изводу наређује:

„Све војне старешине у већим гарнизонима настојаће да образују било чисте официрске клубове за мачевање било да се у њих уведу и грађанска лица која желе да се баве овим спортом и имају одговарајућу друштвену квалификацију. Ако већ постоје приватни такви клубови, тежити да се у њих уведу што већи број официра и војних чиновника...“

И касније, 1935. године, министар војске и морнарице наређењем је одредио „да се наши официри имају сви бавити мачевањем!“ Тако се 2. јануара 1935, у 19,15 часова, у сали хотела „Централ“ оснива Земунски мачевалачки клуб чији је председник био пуковник Душан Глојански, који ће током 1938. године, за предмет мачевање у Војној академији, написати и званични уџбеник „Борење сабљом и рапиром“.

За секретара је изабран потпуковник Томислав Бабић, за благајника капетан корвете Леп Захарије, за оружара инжењеријски поручник Драгослав Вујић, а за члана надзорног одбора потпуковник Живко Суботић. Од осталих 13 чланова осам су били активни официри, и то: инжењеријски поручник Душан Тодоровић, пешадијски потпоручник Радомир Радовић, пешадијски потпоручник Николије Станковић, пешадијски потпоручник Јездимир Петровић, инжењеријски потпоручник Сергије Франков, пешадијски потпоручник Мишо Јовановић и пешадијски потпоручник Бранислав Стевановић.

Клуб је, по извештају записника оснивачке скупштине, имао 30 сабљи. Тренинзи су се одржавали у сали у дому „Краља Александра“, Старој соколани и понекад у просторијама касарне: понедељком, средом и петком, и то од 19 до 20 часова мач и флорет за господу и флорет за даме, а од 20 до 21 часова сабља за господу како је писало на приступници.

Но, све то није битно променило ситуацију између два рата када је реч о заинтересованости официра за спортско мачевање у Србији.

Послератни период

Са 6. априлом 1941. гаси се свака организована настава мачевања на тлу Србије. Разрушени војни објекти и зграде, капитулација војске и окупациони

услови угасили су потпуно, када је о војсци реч, све активности у том правцу. При крају Другог светског рата, од 15. септембра 1944, када је формирана Прва коњичка бригада, сабља постаје део војничке опреме, а мачевање део коњичке обуке.

Сабља је у том роду ношена искључиво о седлу пошто је главно оружје коњаника било ватрено, а сабља која је висила о пасу сметала би у том случају борцима. По подацима у књизи „Хладно оружје Србије, Црне Горе и Југославије 19–20. век“, Бранка Богдановића, 1949. у коњичком пуку ЈА било је 468 сабљи. Када је реч о типу, то су углавном биле совјетске шашке и оне су биле „последње коњичке сабље у нашој историји“.

С обзиром на то да се у јединицама коњице активно упражњавала вежба борбе сабљом, и то не само на коњу, већ и на тлу, у том роду се по завршетку Другог светског рата најдуже одржала традиција мачевања у војсци. Највећа коњичка јединица ЈА налазила се у Земуну, где се уједно налазио и једини послератни спортски мачевалачки клуб Југословенске армије. Реч је о Мачевалачком клубу „Милутинац“ из Земуна, основаном 1945–1946. године. Клуб је имао своје просторије у Коњичкој школи, најве-

hoj у ЈА, чувеној још од Аустроугарске. Тај мачевалачки клуб угасио се 1948. године.

У архивама које прате резултате мачевалачких такмичења у неколико случајева као учесник се јавља ЈНА, али се ти резултати односе на мачеваоце разних клубова широм земље, који су учествовали на такмичењима током служења војног рока. Пошто су у том периоду били војници они су и излазили на такмичења као представници ЈНА.

Иако су првом званичном Уредбом, 1946. године, из употребе у војсци избачене сабље и бодези, а у наставном програму Војне академије више није било предмета мачевање, исте године Инспекција коњице Југословенске армије издаје „Коњичко стројево правило са правилном јахања“. То је прво правило које је издала послератна војска, а захвата и тематику мачевања, као дела борбене обуке. У књизи се, између осталог, налази Упутство за јуриш сабљом, а у Глави 3. Радње са оружјем, Мачевање сабљом и еспадроном (пешке, на коњу, појединачно, групно, кретње, бодови, ударци, ставови, одбране, слободна борба, радње сабљом на коњу, сеча и бодови). Описана су правила спровођења, дочека и парадног марша са сабљом, наставна пома-

гала за вежбање борења сабљом, те знаци који се дају сабљом.

Деценију касније, 5. августа 1959, ДСНО издаје наређење о укидању свих установа и јединица коњице, што је и мачевање избацило из редовне борбене обуке. Од тог тренутка мачевање у војсци има само протоколарни карактер тј. своди се на стројне радње сабљом.

Наиме, у низу свечаних прилика у протоколу сабља је била незаменљива. Сабља и мач одувек су били једно од основних средстава за одавање почasti током војних парада и свечаности. У том смислу су „уз свечано одело за строј, сабљу носили сви официри који учествују у строју на парадама, пешке и на коњу“. Реч је о предратној сабљи са измењеним ознакама. Дакле, више се не вежба мачевање већ се вежба низ радњи које спадају у уводни део мачевања а односе се на приступне и радње поздрављања. Сабљу су, дакле, још током 1955. године носили „официри КоВ, као и официри РВ и РМ, када су у строју на парадама, дочецима и испраћајима; сабља је на виску испод блузе, а висак се прикопчава за каиш чакшира. Кад је официр у шињелу, балчак сабље се провлачи кроз прорез на џепу“.

ОПРЕЗ!

Први послератни поздрав сабљом (до тада су командири почасне јединице поздрављали само руком) изведен је 1947. године. Тада је фелдмаршала Харолда Александра поздравио, предајући му рапорт, тадашњи командант Прве гардијске бригаде, потпуковник Милорад – Мића Јанковић. Овај поздрав био је изведен на тремеђи Југославије, Италије и Аустрије, где је приређен дочек савезничком команданту који је у нашу земљу дошао да би се на брду код Крања сусрео са Титом. Потпуковник Јанковић је тада, уживљавајући се у нову улогу са сабљом, тако жустро замахнуо да је изненађени гост устукнуо корак. Тај догађај се, као анегдота, годинама касније препричавао у гардијским круговима.

Међутим, низом измена и допуна о одећи сабља је сасвим избачена из комплета свечане униформе. Од 1971. године официри носе сабљу само појединачно тј. када „као командири почасних чета, односно командири почасних баталјона командују јединицом при одавању почasti“. Овим се, још онај веома мали део мачевања који је преостео, а практично је формалног значаја, свео на вежбе које је изводио веома узак круг старешина и то првенствено из Гардијске бригаде. У последњем Правилу о новим

униформама оружаних снага СФРЈ бр. 828. од 5. октобра 1988. сабља се не спомиње ни у једном члану.

У периоду од педесетих до деведесетих година било је више покушаја да се врати традиција мачевања у војску, међутим те иницијативе нису реализоване из различитих разлога.

Током педесетих година у једном мандату (четири године) председник Мачевалачког савеза Југославије био је пуковник Ђорђевић. У то време Мачевалачки савез Југославије био је једно кратко време преименован у „Савез за мачевање и сродне спортове“.

Искључивање мачевања из војске одразило се и на редовну борбену обуку. Наиме, већ је прво издање приручника за борбу ножем из 1948. године показало одсуство правих стручњака из те области (борба ножем није ништа друго до специфичан и најтежи вид мачевања). Тако се користе ставови и покрети руком и у нападу и у одбрани тј. техника борења која имају још турско порекло. Традиција европске рапирне борбе практично је заборављена, а реч је о техници која је неупоредиво ефикаснија. У том смислу се и данас обука у борењу хладним оружјем (као и типови ножева и осталих сечива која се за ту борбу бирају) ослања првенствено на источне технике које акценат дају на сечењу, а не на много ефикаснијем (али и технички сложенијем за савладавање) – боду који је традиционално европског порекла.

У ЈНА је током шездесетих и седамдесетих година било предлога да се изводи обука у мачевању у оквиру специјалних јединица. Међутим, овај предлог никад није у потпуности заживео. Разлог је био једноставан: обуку је требало, барем што се тиче сабље, ослањати на предратне уџбенике и кадар који је материјал више познавао теоријски. Овде не треба заборавити да је, не без разлога, предратна војска своје учитеље мачевања све редом слала на вишегодишње студије у Париз и Беч и то у посебне академије за мачевање у којима се учило не само спортско већ и борбено мачевање.

Повратак традицији

Све до трансформисања ЈНА у ЈВ и у првим годинама постојања Војске Југославије, мачевање је одржало карактер који је имало и у претходном периоду: сабља се носи искључиво у гардијским јединицама и користи је само неколицина официра. Од мачевања је преостео само поздравно-протоколарни елемент.

У Војсци Југославије, у складу са увођењем обуке у разним борилачким вештинама, било је предлога и за увођење мачевања у део обуке јединица посебне намене. У том смислу, међутим, нудило се мачевање јапанским мачевима.

С формирањем Војске Србије, међутим, почињу и промене усмерене ка грађењу новог лика војске у јавности. Стварају се нове ознаке и униформе. Акцент се даје, први пут, традицији. У оквиру тога, стручни тим Савета за одевање војних лица (саветодавно тело начелника Генералштаба) предложио је стандардну официрску сабљу као део униформе.

У вези са новим критеријумима чувања и неговања традиција, почетком 1997. године, у Београду, представници Одсека за културу и традицију Управе за информисање и психолошко-пропагандно деловање Генералштаба ВЈ покренули су акцију да се отвори школа мачевања при Централном клубу Војске Југославије. Школа мачевања оформљена је са намером да се при Војсци Југославије, пре свега за децу и чланове породица војних лица и заинтересоване цивиле, организује атрактивна мачевалачка активност. Тим кораком је на неки начин први пут оживела прекинута традиција мачевалачке едукације у војсци, стара више од 170 година, која је замрла са гашењем Официрске мачевалачке школе у Београду.

Мачевалачка секција

Школа је отпочела са радом 2. фебруара 1997, у згради Централног клуба Војске Југославије, у холу испред биоскопске сале, на трећем спрату. Имала је 15 полазника и сви су били деца војних лица узраста од 9 до 13 година. У групи је било осам девојчица и седам дечака. Настава мачевања одржавала се три пута недељно: понедељком и средом од 19 до 21 и суботом од 11 до 13 часова, а часове је држао учитељ мачевања Александар Станковић.

Посебна помоћ да се школа развије и опстане, стизала је од родитеља – професионалних припадника и цивила запослених у ВЈ, чија су деца учила мачевање, и који су, свако у оквиру својих могућности, доприносили и популарисали је у свом окружењу.

Чланови мачевалачке секције током децембра 1998. године покрећу на Интернет мрежи прву и једину мачевалачку презентацију мачевања на територији целе бивше Југославије. Ова презентација (www.macevanje.org), која данас обједињује рад више мачевалачких орг-

анизација, скоро деценију је међу највешћим мачевалачким презентацијама на свету.

Рад мачевалачке секције није прекидан ни током бомбардовања СРЈ. Одржавали су се редовни часови, али на Ташмајдану, у спортској сали Основне школе „Јелена Ђетковић“ и у оквиру објекта стадиона ФК „Црвена звезда“, а током лета сваке суботе већ традиционалне вежбе мачевалачке вештине под зидинама Војног музеја на Калемегдану.

Септембра 1999. године, када су за то створени услови, Мачевалачка секција Централног клуба ВЈ враћа се, са својом школом мачевања, у матичну зграду и простор у коме је и отпочела са радом у фебруару 1997, у улици Браће Југовића 19.

Официрски мачевалачки клуб

На предлог Александра Станковића, учитеља мачевања, а поводом иницијативе која је покренута током 1998. године, и уз свесрдну помоћ и подршку начелника ЦК ВЈ пуковника Вељка Грбића, на оснивачкој Скупштини одржаној 10. маја 2000. донета је одлука да се оснује „Официрски мачевалачки клуб“ (ОМК) у Београду, са седиштем у згради Централног дома ВЈ.

Циљеви тог мачевалачког друштва су „предузимање активности које се односе на учење, упражњавање, унапређење и omasовљење мачевалачке вештине и стварање услова за развој рекреативног и врхунског мачевалачког спорта, а посебно обнављање, чување и унапређивање мачевалачке традиције у Војсци Југославије, те у том смислу обнављање рада и наставак традиције Официрске школе борења (мачевања) основане 1. новембра 1900. године на Војној академији у Београду“.

Од 22. септембра 2000. Официрскимачевалачки клуб ВЈ добија и нови простор у згради Централног клуба ВЈ – хол свечане сале.

Са новим простором Официрски мачевалачки клуб отпочиње и са новим програмима. Наиме, док се у претходном периоду у секцији упражњавало само спортско мачевање спортским флоретом, од 2000. године у редован програм улази и класично (борбено) мачевање рапиром, шпадом, сабљом и дворучним мачем.

На овај начин ОМК враћа се у правом смислу изворној традицији војног мачевања које је у основи и пре свега било увек борбена вештина а не спорт.

Мачевалачка секција Војне академије

Чланови „Официрског мачевалачког клуба“ и мачевалачког клуба „Свети Ђорђе“ посетили су 17. марта 2004. Војну академију у Београду, Одсек логистике. Посета је обављена на позив тадашњег начелника Војне академије генерал-мајора Драгана Војиновића и начелника Одсека логистика Војне академије у Београду пуковника др Радивоја Биљића, а у техничкој организацији мајора Војне академије Слободана Врачара и професора мачевања Александра Станковића. Том приликом изведена је мачевалачка презентација и договорена сарадња између „Официрског мачевалачког клуба“ и Војне академије у Београду – Одсек логистика, везана за покретања мачевалачких активности на Војној академији. Одлучено је да се покрене Школа мачевања ВА која ће два пута недељно реализовати двочасовне активности у простору хола амфитеатра Војне академије. Радом школе руководиће професор мачевања Александар Станковић, а потребну опрему за рад школе обезбеђује „Официрски мачевалачки клуб“ – секција Централног дома Војске.

Мачевалачка секција Војне академије била је замишљена као школа мачевања, у којој се студенти Војне академије у слободно време психофизички рекреирају и уче мачевање, а не као мачевалачки клуб, који за циљ има такмичарско мачевање. Разлози за то су били у недостатку организационих, техничких, кадровских и финансијских услова за квалитетан такмичарски приступ мачевању.

Првим часом, одржаним у среду, 31. марта 2004, настава мачевања враћена је, након паузе дуге 63 године, у Војну академију, где је први пут била организована још 1830. године. Осим тога, обновљена је и традиција рада „Официрске школе борења“ (мачевања) основане 1. новембра 1900. године на Војној академији Краљевине Србије.

Крајем јануара 2009. године први дипломци Школе мачевања Војне академије поручници Ненад Берић и Милош Ристић, с циљем развоја мачевања на Војној академији и у Војсци Србије, оснивају мачевалачки клуб „Академац“.

О двобоју и одбрани части

Не брани ми двобој

Крај европског 19. века остаће запамћен и по гашењу традиције, до тада популарних, двобоја. Србија је тада била једина војска у Европи која законом није бранила и санкционисала двобоје између официра, већ је законски регулисала само протокол двобоја.

Посредно озаконење права на двобој било је изгласано на седници Народне скупштине, 10. јануара 1899. године. Записник везан за изгласавање овог закона је необично занимљив. Током расправе о члану 2, односно о његовој другој тачки, којом се Војни дисциплински суд сматра надлежним, поред осталог, „да суди и решава о неправилностима у случају двобоја и по делима и сукобима ван службе, уколико се последице не казне по закону“. Драгомир Рајовић, правник, рекао је: „У кривичном закону што год није забрањено – дозвољено је. А у њему, господо, двобој није забрањен, није означен као кажњив. И питање части у целом свету расправља се управо овим чином. Говорити о штетњи драгоцене крви када је у питању част, излишно је, част је скупља од живота. Везати официра, па и сваког грађанина, да он у питању части не употребљава двобој, значи оставити га да буде кукавица или лопужа, коју може свако да грди, а да он то питање не може да расправи пиштољем или сабљом у руци. То ни у колико не издиже карактер једног човека. Част се не досуђује судом. То се не мери на оку, те да се каже: вреди пет динара. Вреди толико колико ко осећа. Поружна реч кад се каже, ваља је знати и доказати, а паметан човек треба да мери своје речи. Не, господо, за своју реч, људи треба да су кадри да заложу свој живот, а на првом месту – официри, који носе одличја и оружје, које и краљ носи. Оно што је унесено у овај закон, није донесено унаточ или противно постојећим нашим законима. Ту нема

мучког убиства, већ ту човек оружјем у руци своју част пере. То дејствује на карактер човека и људи ће се више поштовати. Према томе држим да је овај предлог уместан.“

Посланик Љуба Каменчић тада је казао следеће: „Двобој међу нама Србима је стара ствар. Можемо ми то осуђивати и одбацити, али то је било, биће и мора бити. Узмимо само случај, где човек не може да се задржи, где је у питању част породице. Је ли могуће да у том тренутку суди хладно и да тражи суд? А шта је то, зар то није двобој? Па кад то у пракци сви не осуђујемо, зашто онда да то осуђујемо кад улази у Закон, који регулише како то треба да буде, бар међу оним људима који су позвани да чувају част, оно што је најдрагоценије у српском народу“. Он је касније нашао не само да двобој није „брањен важећим кривичним законом већ је управо њиме – дозвољен! Тамо стоји: да онај који је учинио кривично дело у одбрани части, имања и живота, потпуно се извињава (ослобађа). Па шта је то? То је ово исто. Дакле, господо, хоћемо да допустимо да неко у одбрани свога имања убије човека а нећемо да допустимо да то исто уради у одбрани своје части и части своје породице!? Свима не помаже молитва, него мотика. То не треба доказивати. Ми имамо врло раскалашних примера у обичном животу, да се томе иначе другачије не може стати на пут. Ту је једини лек – пуштање крви. И кад је тако, онда немојмо бранити људима од части, да они не расправљају ова питања онако како су

некад наши стари, а и како се то расправља у целом образованом свету. То су моји разлози и, зато, ово треба примити“.

Међутим, било је нешто гласова и против. Тако је посланик Драган Муцић за говорницом нашао да „је боље правду задовољавати на суду него у двобоју“, а Стојановић да су двобоји у прошлости били између непријатеља – Срба и Турака, а „ово што ми хоћемо то је да се бију и кољу два рођена брата, два сина и да то хоћемо да озаконимо. А ако то озаконимо ми ћемо се огрешити. Нашу крв треба да причувамо за друге прилике и за друго време, које ће нас можда ускоро позвати и нашу крв за много важнију ствар затражити“.

Иван Станисављевић је предлог озаконјења двобоја сматрао „врло добрим и умесним“ пошто: „Ви господо знате каквих има неваљалаца! Они умеју врло добро да увреде и то тако вешто, да не можеш ни доказати да је крив, па је врло глупо тужити их суду. Треба их звати на двобој!“

Посланик Александар Миљковић узевши реч рече: „Двобој се овим законом никоме не натура! – Нигде у закону не стоји написано: ти мораш ићи на двобој!... Двобој, господо, челичи карактер, зато што сваки онај који је убеђен да му нема места у друштву ако не оговори суду части, односно правичности, увек ће се друкчије понашати и управљати у том друштву. Овај члан је зато одиста користан за друштво и његово уређење, не само за господу официре него и за све уопште.“

Тему изгласавања Закона о слободи двобоја претресао је и посланик Никола Николић: „Ви хоћете да упућујете увређеног на суд да се тужака, а при том губите из вида како то бива у суду. Кад некога тужите, он тражи да увреду докажете, па вас још пита: а где вам је тапија од ваше части? То је, господо, жалосно! Па и ако га једва суд осуди, то је петнаест дана затвора. Зар је тако јевтина част поштенос човека?... Двобој, нарочито у војсци, јесте ствар од преке потребе. Двобој ту има, пре свега, васпитну улогу. Веома је важно да људи, у међусобном опхођењу, воде рачуна и да мере речи које адресују на друге. Кад човек зна да ће за своје вређајуће понашање – а морате признати да смо лаки на речи – ако пусти свој језик да не зна за границе, наићи на оштрицу мача, онда ће врло добро водити рачуна шта ће говорити и гледаће да сваке увредљиве изразе из свог речника избрише.“

Посланик Милићевић је изашао за говорницу и изјавио: „Ја сам, господо,

своје најбоље године провео у земљи где је дуел био такорећи на дневном реду не само међу официрима већ и међу грађанима. Ја зато нисам никада никаквих непријатности имао. Према мени се сваки уљудно понашао и с пуним правом је тражио да се и ја тако понашам. Регулисање двобоја је нарочито важно за официрско друштво, јер се не сме дозволити да, кад неко официра увреди, ту полете пиксле и тепсије или се потуца по судовима, већ ту треба ставити да се та ствар на бољи, часнији начин изведе, а то је двобој.“

На крају је реч узео министар војни ји је поводом предлога овог закона рекао следеће: „... Двобоја је и раније бивало, господо, доста, било их је много, мада су били забрањени. Забрањено је и убиство у Србији, али се ми при свему томе, опет убијамо. Забрањено је и батинање и бијење кочевима и врљикама, па се ми опет батинамо и бијемо. Ја сам рад да избегнем недостојно понашање официра, у сваком погледу и у свим приликама, и стога сам сматрао за дужност да вам поднесем на решење једну овакву одредбу, која ће да казни неправилности које би се у двобоју вршиле. А ако се правилно двобојују и дуелишу, ја им то не браним. Ја им не могу забранити, а ни ви им не можете забранити да се бију. Кад хоће да се бију, они ће се бити. Ја сам само хтео да се регулише то, да се двобој по правилима извршава.“

Речи министра, како је забележено, наишле су на живо одобравање а озаконјење двобоја на „мала“ врата изгласано је прихватањем велике већине посланика.

Кад је реч о двобојима у Београду, треба споменути и интересантан податак да је 1908. године регент Ђорђе Карађорђевић – престолонаследник, иако је то било касније законом забрањено, изазвао једног поручника на двобој мачевима. Није познато шта је био повод тог двобоја али је познато да се он одиграо у Топчидеру и да је поручник био рањен. ■

Прилог је приређен из књиге „Војно мачевање на тлу Србије“ Александра Спанковића, учитеља мачевања и оснивача мачевалачке секције Централног дома Војске Србије.

Традиција у производима „Статус стила“

Трећа ДИМЕНЗИЈА СИМБОЛА

Сабља је поново постала нераздвајни део официрске професије. На пригодним свечаностима уручивана је најпре најбољим полазницима Школе националне одбране, а затим најбољим студентима и кадетима Војне академије. Тиме се вратио њен тродимензионални карактер, поред незаобилазног симбола војне професије и, уз ешарпу, нераздвајног дела униформе, сабља је, на мала врата, постала показатељ амбиције и професионалног доказивања достојанства без којег војна професија не може да постоји.

Одавно је знано, мач представља нераздвајни део војне професије. Још од времена када је тај занат подразумевао племићки статус. Сабља и мач никада нису били само средства одбране или напада.